

Lørdagsinterview: Et fascinerende tiår

Jyllands-Posten 29. oktober 2005, 1. sektion, side 18

1970'erne fortjener rehabilitering. Det var et spændende tiår, som er kulisse for en ny krimi, der tager udgangspunkt i et gidseldrama i Stockholm i 1975.

Af FLEMMING ROSE

Kigger man efter på boghandlernes hylder bugner de af historiske værker om Besættelsen og Anden Verdenskrig, men der er forbløffende lidt om tiden under Den Kolde Krig, selv om den efterhånden har været slut i 15 år, og epoken fremstår som klart afgrænset.

Det forsøger forfatterparret Simon Pasternak (SP, født 1971) og Christian Dorph (CD, født 1966) at råde bod på med en ny kriminalroman, der skal rehabilitere 1970'erne som et fedt tiår, et tiår, som er centralt for at forstå baggrunden for det samfund, vi lever i nu om stunder.

Hvorfor er der så få bøger om 1970'erne sammenlignet med Besættelsen?

SP: »De kommer, det er jeg sikker på, ikke mindst, når folk fra vores generation og yngre generationer får behov for at forstå, hvor de og deres forældre kommer fra.

Folk fra 1968 ligner os meget mere end dem fra 1945. Det er to meget forskellige verdener.

Besættelsen er en utrolig vigtig periode i danmarkshistorien, men skyldsspørgsmål og ansvar må efterhånden være diskuteret færdig i denne omgang, så jeg tror, at vi vil se en stigende interesse for den senere tid.«

To fortællinger

»Vores udgangspunkt for at skrive romanen var at forsøge selv at forstå ungdomsoprøret og dets ideer. Hvad var godt, og hvad var snot, så at sige. Der er jo i dag groft sagt to modsatrettede fortællinger om '68.

Højrefløjens eller de borgerliges fortælling om venstrefløjen, som handler om, at ideerne og oprøret var råddent og ude på et skråplan fra begyndelsen, at den ulykkelige afslutning med ensretning og autoritære holdninger, fascinationen af det totalitære lå i selve oprørets natur, og det er jo langt hen ad vejen rigtigt.

Og så har vi venstrefløjens historie om sig selv, som siger: Jamen, vi havde det enormt sjovt, og vi har bidraget med en masse godt, ligestilling, frigørelse, rum for kreativitet, anti-autoritære holdninger, retten til at sætte spørgsmålstejn ved det etablerede.

Det er jo også rigtigt, så selv om fortællingerne stikker i hver sin retning, har de begge et element af sandhed i sig.«

Epokens dilemmaer

»I vores roman har vi så opfundet nogle personer og ladet tiden gå ind gennem deres hoveder for at se, hvordan de reagerer på nogle af epokens dilemmaer.

Christian er fem år ældre end mig, så vi har opfattet 1970'erne lidt forskelligt. Da jeg omkring 1980 begyndte at komme til bevidsthed, syntes jeg, at venstrefløjen var en kultur fuld af løgn og hykleri. Når man mødte folk, der boede i kollektiv, sagde de, at de var revolutionære, men det mest samfundsomstyrtende, som de foretog sig, var at snakke og snyde med kørselsfradraget.

De levede på en eksistentiel løgn. Der var samtidig en farisæisk, selvretfærdig holdning i miljøet og et krav på sandheden, som fik det hele til at skeje ud. Jeg oplevede venstrefløjen på et tidspunkt, hvor den var ved at gå i opløsning.«

Debat i Tyskland

»Desværre er debatten om den tid ikke rigtigt kommet ud over det citatbårne, som mest foregår i aviserne: Du sagde sådan og sådan dengang, siger man i den ene lejr. Nej, det gjorde jeg ikke, jeg sagde noget helt andet, jo, du gjorde, lyder reaktionen på den anden fløj, osv. osv.

I Tyskland er debatten meget mere fundamental og spændende, måske fordi de havde venstrefløjens terrorisme tæt inde på livet.

Der Spiegels chefredaktør Stefan Aust har skrevet Der Baader Meinhof Komplex og historikeren Gerd Koenen har udgivet Das Rote Jahrzehnt. Der er kommet en hel række erindringer og værker, som forsøger at se epoken i sin kompleksitet og sammensathed. Det savner jeg i den danske debat, jeg vil gerne have nogle bredere fortællinger om, hvorfor folk handlede, som de gjorde.«

Hvad med dig Christian Dorph?

»Jeg kender venstrefløjen indefra. Som purung blev jeg indrulleret i fagligt ungdomsarbejde. Jeg syntes, at det var fantastisk at være på venstrefløjen, jeg var med i Faglig Fællesliste, som brød med VS og var ret yderliggående.

Det var skønt at være revolutionær og føle, at man tilhørte en udvalgt elite, der havde gennemskuet råddenskab i samfundet, men det viste sig, at vi levede i en lukket boble, og i virkeligheden følte jeg mig en smule snydt, fordi jeg troede, at der var rigtig meget gang i den, men det viste sig, at jeg var med, da det hele lukkede og slukkede.«

Erhard og Spies

Hvad er 1970'erne for jer?

SP: »Vi er fascineret af tiden, det er vores barndom, vores første erindringer. Der findes udtryk som halvfjerdserfed, 70'er-litteratur, tøj, film, vi er begge vilde med The French Connection, som har en underligt skræmmende, hård realisme, der bliver lavet desperate film i den periode, og så vrimler tiden med mærkelige og sjove typer, som kan fylde et rum og sætte en dagsorden.

Tænk på Erhard Jakobsen, måden han taler på, hans frisure, Simon Spies og hans gnæggende stemme, LO's formand Thomas Nielsen og Mogens Glistrup, som giver en opvisning i grotesk humor ved at omtale sig selv som den hvide Cæsar, da han bliver anklaget for skattesnyd.

Det er brede, excentriske figurer, som er mærkelige og meget anderledes end de mere polerede typer, som vi ser i dag.«

Afghanerpelse

Hvad er halvfjerdsertøj, Christian Dorph?

»Det er kassebukser, kaftaner, afghanerpelse, hvide jeans, plateausko, vi har faktisk haft en ung modeekspert, Else Skjold Henriksen, til at klæde vores personer på. Vi har beskrevet personerne, og så har hun givet dem tøj på som en slags påklædningsdukker.«

SP: »Hvis man læser Maj Sjöwall og Per Wåhlöös politiromaner, som foregår i 1970'erne, og som vi er ret fascinerede af, så er tiden underligt fraværende. Den ses kun, når de skriver på en telex, eller når de tænder for deres Tandberg båndoptager eller radio, der er ingen kassebukser eller andre tidstypiske træk.

Vi har til gengæld været opsat på at skrue noget mytologi fra tiden ned i vores tekst.«

Hvorfor lader I romanen foregå i netop 1975?

SP: »Udgangspunktet er gidseldramaet i Stockholm, som vesttyske terrorister fra den yderste venstrefløj stod bag, men meget kulminerer i netop det år. Vietnamkrigen slutter og De røde khmerer tager over i Kampuchea. Derefter går det ned ad bakke for oprøret og dets ideer.

Jeg er selv optaget af 1960'er kunst, Per Kirkeby, Per Højholt, Jørgen Leth, Inger Christensen, der bliver eksperimenteret inden for kunst, seksualitet og samlivsformer, der er sjove, anarkistiske ideer, der er en bevægelse mod Vietnamkrigen, en studenterbevægelse, men i løbet af ganske få år uddarmer det og bliver til beton, sektarisme og kører totalt af sporet. Selv Dansktoppen får man lukket i 1978.

CD: »Leth, Kirkeby, Højholt og Christensen er der jo stadig i 1970'erne og producerer, men de er skubbet i baggrunden til fordel for knækprosaen, Dea Trier Mørch og arbejderlitteratur, Vita Andersen, Kristen Bjørnkjærs digtsamling Kærestesorg og Lola Baidel.«

I alle miljøer

Hvordan er det at være to om at skrive en roman?

CD: »Der er et plot, der skal laves, og det kan man godt være flere om. Det er faktisk sjovt at være to, for så kan man diskutere faldgruber og problemer i plottet undervejs.

Vi har eksperimenteret med skriveprocessen, vi har skrevet oven på hinanden og ikke blot fordelt kapitlerne mellem os. Simon har skrevet en masse dialog, anekdoter, baggrundshistorier på personerne, mens jeg har bundet det sammen i et skelet og sørget for det stilistiske.

Og så er krimien en herlig attitude-relativistisk genre, der kan inkorporere mange ting. I krimien kan man snakke både med luderen og direktøren, man har hele paletten af miljøer at gøre godt med, fordi politifolk skal rundt i dem alle, når de skal opklare en forbrydelse.«

SP: »Det har også noget at gøre med, at vi lever i et meget fragmenteret samfund. Hvis jeg skulle skrive en roman om det, som jeg rent faktisk ser, så er det mit skrivebord, min kone og mine venner, som har samme uddannelse som jeg selv og bor i samme kvarter, det er helt til grin, men krimien kan komme ud i alle kroge.

Politijet bevæger sig alle steder, ikke mindst der, hvor volden findes, og det er fascinerende for

sådan nogle bløde intellektuelle som os. Her eksisterer Shakespeare, gadeslang, plathed og porno side om side.«

Politisk ståsted

Hvor står I selv politisk, fra hvilken politisk position beskriver I tiåret?

CD: »Jeg er nok socialliberal. Det har været en lang proces at kappe båndene til de socialistiske partier, og jeg ved heller ikke, om det er slut, men jeg har svært ved at forholde mig til meget af det. EU-modstanden f.eks., og jeg er på mange måde liberalist.

Jeg burde nok stemme på de radikale, men det kan jeg heller ikke holde ud, for som Simon sagde engang, det er som at stemme på sig selv, og det er ikke sjovt, så i virkeligheden er jeg nok lidt scizofren, når det kommer til politisk ståsted.«

SP: »Jeg har stor sympati for Socialdemokratiet, jeg tror meget på social og økonomisk lighed, men i andre spørgsmål er jeg temmelig liberalistisk. Uanset politisk ståsted er jeg imidlertid imod at trække værdier ned over hovedet på andre, og selv om jeg har sympati for socialdemokraterne, så er det ikke tilfældigt, at vi har gjort en socialdemokrat til årtiets største pornokonge.

Bevægelsen havde mange gode ideer, men det begyndte at rådne indefra, da de sad på alle institutionerne.«

flemming.rose@jp.dk

1970'erne fortjener rehabilitering. Det var et spændende tiår, som er kulisse for en ny krimi, der tager udgangspunkt i et gidseldrama i Stockholm i 1975.

Fakta: Forlagsredaktør

Fakta: Simon Pasternak

Født 1971, er redaktør på Gyldendal.

Hvad er det bedste krimiplot, du kender?

»Jeg er ret begejstret for James Ellroys Den sorte Dahlia. Det er den bedste amerikanske krimi. Han formår at administrere et plot, som er så kringlet, at man næsten mister grebet, han kan spille på alle tangenter fra gru til latter, og han mister ikke et sekund overblikket. Desuden kan jeg godt lide, at han og Walter Mosley fortolker USAs historie i deres krimier.

Lidt bredere vil jeg pege på to krimitraditioner, som jeg sætter pris på. Den ene er den amerikanske, som jeg nævnte, og den anden er den svenske med Sjöwall og Wahlöö, og Arne Dahl. I den svenske krimi er politifolk enten på arbejde eller hjemme, de er for tykke og kede af det. I den amerikanske krimi bliver det ofte noget personligt at opklare en forbrydelse. Vi har splejset de to traditioner.«
Hvilken bog ville du gerne have skrevet?

»Shakespeares Othello spiller en vigtig rolle i vores bog, men jeg tror nok, at jeg hellere ville have skrevet Richard den Tredje. Det er noget af det mest onde, der er skrevet. Jeg bliver ved at læse hans skuespil, og de er vanvittigt gode hver gang.«

Hvilken dansk forfatter har betydet mest for dig?

»Det er nok Per Højholt. Han kan være utrolig morsom og avanceret, uden at det ene går ud over det andet. Normalt når man diskuterer litteratur, så hører humor hjemme i det overfladiske departement, det kan ikke være dybt, men det er Højholt - han er hele tiden terrorist over for patos og færdige meninger.«Højskolelærer

Fakta: Højskolelærer

Fakta: Christian Dorph

Født 1966, er lærer på Testrup højskole og forfatter til flere bøger, Øjet og øret, tre digtsamlinger og senest Hylster fra 2003.

Hvad er det bedste krimiplot, du kender?

»Dashiell Hammetts Maltaserfalken fra 1946. Ikke så meget på grund af plottet, men fordi det bare er den bedste krimi, der er lavet. Hovedpersonen er gennemført hårdkogt.

Det bedste plot er John le Carrés Spionen der kom ind fra kulden. Det er en historie om at gå til grunde i Becketts forstand, plottet er lige ved at være usandsynligt, men det ender med at sidde lige i skabet, og slutscenen ved Berlinmuren er rystende. Det handler om Den Kolde Krig, og man kan mærke, hvor koldt der er, når man læser.

Hvad for en bog ville du gerne have skrevet?

»Hemingways Solen går sin gang. Jeg læste den, da jeg var 20, 25 og 35 og har netop genlæst

den, det er en fremragende bog med en masse undertekst. Fra første side ved man, at det ender galt. Det er en roman om 1920'erne og en tabt generation, der kom ud af Første Verdenskrig med voldsomme traumer.«

Hvilken dansk forfatter har betydet mest for dig?

»Per Højlund, men mest for det teoretiske. Som lyriker har jeg beskæftiget mig meget med ham. Han har lært mig, at skrivning ikke kun handler om at skabe betydning og indhold, men lige så meget om at ødelægge betydning, at kunne holde betydning nede.«